EL COMANDAMENT I L'ESTAT MAJOR DEL XV COS D'EXÈRCIT AL PRIORAT. (ABRIL – JULIOL DE 1938)

JOSEP MUNTÉ I MATEU

Agraïments a Albert Garcia i Cavallé i Jordi Vernet i Tost.

1 OFENSIVA DE L'EXÈRCIT DEL NORD FRANQUISTA I ARRIBADA DE LES SEVES FORCES A LES RIBES DEL SEGRE I L'EBRE. (MARÇ – ABRIL DE 1938).

El dia 9 de març de 1938, les forces franquistes de l'Exèrcit del Nord, dirigides pel general Fidel Dávila Arrondo van iniciar una enèrgica ofensiva al front d'Aragó, a la zona sud del riu Ebre.
Les forces republicanes, no recuperades de l'anterior escomesa de la batlla de Terol (desembre de 1937–febrer de 1938), van començar a cedir terreny, primer d'una manera lenta, però posteriorment ho van fer d'una manera general i totalment desorganitzada. [1]
Les unitats franquistes, molt superiors en elements de destrucció, artilleria i aviació van posar en pràctica una nova tècnica d'infiltració militar, basada en la concentració en un punt defensiu de l'acció de potents bombardeigs aeris i artillers. Un cop obert un esboranc en la línia enemiga, es procedia ràpidamnet a l'explotació de l'avenç, perseguint a l'adversari mitjançant un gran nombre d'elements motoritzats. Ocupant les cruïlles de comunicacions amb la intenció d'encerclar les bosses de resistència enemigues. Aquesta nova guerra de moviments, fou la precurssora de la popularment coneguda com a Guerra Llàmpec o "Blitzkrieg", executada per l'exèrcit alemany durant la primera fase de la Segona Guerra Mundial.
El 13 de març de 1938, les divisions franquistes amenaçaven les poblacions d'Alcanyís i Casp, dos enclaus estratègics del front aragonès.
L'endemà, dia 14 de març, les unitats italianes del "Cuerpo de Tropas Voluntarias" ocupaven el nucli d'Alcanyís. Inciant-se el dia 15 de març una sèrie de combats al voltant de la ciutat de Casp, defensada per unitats de la 35 Divisió Internacional. Aquesta lluita va finalitzar el dia 17, amb l'entrada a la població de la 5 Divisió de Navarra.[2]
La situació de les forces republicanes era alarmant. L'avenç de les forces franquistes era imparable, amenaçant directament Catalunya i la mar Mediterrània.
Una de les respostes acordades per l'alt comandament republicà, fou la tramesa d'unitats procedents d'altres fronts peninsulars amb l'esperança de paralitzar la progressió de les forces enemigues.
La jornadadel 18 de març de 1938, arribava al nou teatre d'operacions la 3 Divisió, procedent del front madrileny, a les ordres d'un jove major, Manuel Tagüeña Lacorte. Unitat formada per les brigades mixtes 31, comandada pel major Dositeo Sánchez Fernández i la 33, dirigida pel major Enrique Escudero Serrano. Divisió que va destacar per la seva eficiència defensiva en els combats del Baix Aragó i el Maestrat.[3]

---

[1] MARTÍNEZ BANDE, José Manuel. *La llegada al mar. Monografías de la Guerra de España. Número 11.* Madrid: Librería Editorial San Martín, 1975, p. 39-49.

[2] *Ibídem*, p. 50-60.

[3] TAGÜEÑA LACORTE, Manuel. *Testimonio de dos guerras.* México D. F.: Ediciones Oasis, S. A., 1973, p. 169-177.

El dia 22 de març de 1938, les unitats franquistes del Cos d'Exèrcit de Navarra, a les ordres del general José Solchaga Zala, iniciaven al sector d'Osca una nova ofensiva al front aragonès establert al nord de l'Ebre.[4]
Durant les jornades immediates, el dispositiu de defensa republicà es va esfonsar completament enmig del desordre i la inoperància militar.
L'Estat Major Central de l'Exèrcit Popular de la República Espanyola, dirigit pel general Vicente Rojo Lluch, es mostrava impotent en el seus esforços per a reconduir la situació. Les seves decisions esdevenien estèrils davant els propòsits de detenir l'impetuós avanç de les forces franquistes.
A finals de març de 1938, les unitats franquistes penetraven a Catalunya, arribant a les ribes dels rius Noguera Pallaresa i Segre.
El 4 d'abril de 1938, el Cos d'Exèrcit del Marroc del general Juan Yagüe Blanco, ocupava la ciutat de Lleida després d'una sèrie de duríssims combats, establint-se a la riba dreta del Segre.[5]
Més al sud, les unitats franquistes de la 1 Divisió de Navarra, dirigides pel general Rafael García-Valiño y Marcén aconseguien arribar el dia 3 d'abril a les ribes de l'Ebre. Culminant una hàbil maniobra d'infiltració executada al sector de Batea-Vilalba dels Arcs-Gandesa i ocupant les localitats riberenques de Móra d'Ebre, Benissanet i Miravet.[6]
Posteriorment, l'avenç franquista es va orientar cap a la Maditerrània. Superant una obstinada defensa republicana al Maestrat i al Congost de Xerta, el 15 d'abril de 1938, la 4 Divisió de Navarra a les ordres del general Camilo Alonso Vega, ocupava Vinaròs. Arribant a la mar Mediterrània i escindint la zona republicana en dues parts: Catalunya, i la resta de llevant penisular i zona centre, amb les importants ciutats de València i Madrid.
Aquesta acció, agreujava enormement la situació política i militar republicana. Obligada d'ara en endavant a continuar la lluita en dues zones dividides, amb tots els problemes i entrebancs logístics que aquest fet suposava.[7]
Les unitats republicanes establertes a Catalunya, delmades i desmoralitzades s'amparaven un cop volats els ponts a l'ampli llit fluvial dels rius Segre i Ebre, fortificant precipitadament les seves ribes.
La guerra iniciada en aquell ja llunyà estiu de 1936, semblava que arribava a la seva fi, pressagiant una ràpida victòria de les forces el general Franco.

2. LA REORGANITZACIÓ MILITAR REPUBLICANA: "LA AGRUPACIÓN AUTÓNOMA DEL EBRO".

La mateixa jornada del 15 d'abril de 1938, el Ministeri de Defensa Nacional del govern de la II República, dirigit pel també primer ministre i màxima autoritat política i militar republicana, el doctor Juan Negrín López, va ordenar la creació d'una nova unitat militar, "La Agrupación Autónoma del Ebro".
Aquest nou ens, seria comandat pel major Juan "Modesto" Guilloto León, comptant com a cap de l'Estat Major amb el tinent coronel d'Enginyers, José Sánchez Rodríguez.

---

[4] MARTÍNEZ BANDE, José Manuel. Op cít, p. 82-104.
[5] *Ibídem*, p. 112-125.
[6] *Ibídem,* p. 153-159.
[7] *Ibídem,* p. 172-173.

Mentres que el comissariat estaria dirigit pel comissari polític, Luis Delage García del Partit Comunista d'Espanya.
La nova unitat estaria formada per les forces del V Cos d'Exèrcit, a les ordres del tinent coronel Enrique Líster Forján. L'Estat Major seria dirigit pel major Manuel López Iglesias, restant el comissariat sota la direcció del comissari polític, Santiago Álvarez Gómez, també afiliat al Partit Comunista d'Espanya.[8]
Aquest cos d'exèrcit comptava amb les següents divisions:

- 11 Divisió, del major Joaquín Rodríguez López. Formada per:

- 1 Brigada Mixta (major José Arévalo).
- 9 Brigada Mixta (major Matías Yagüe).
- 100 Brigada Mixta (major Luis Rivas Amat).

- 45 Divisió Internacional, unitat a les ordres del tinent coronel d'orígen alemany, Hans Kahle.

- 12 Brigada Mixta Internacional "Garibaldi" (major italià Martino Martini "Vaja").
- 14 Brigada Mixta Internacional "La Marsellaise" (major francès, Marcel Sagnier).
- 139 Brigada Mixta (major José Souto Montenegro).

- 46 Divisió, comandada pel major Valentín González González, "El Campesino".

- 10 Brigada Mixta (major Domingo Leal Sargentes).
- 37 Brigada Mixta (major Jerónimo Casado Botija).
- 101 Brigada Mixta (major Pedro Mateo Merino, posteriorment substituit pel major Severiano Aparicio Gaya).

Aquest dia 15 d'abril de 1938, també s'ordenava la creació d'el XV Cos d' Exèrcit que formaria part d'aquesta "Agrupación Autónoma del Ebro". Aquest nou cos d'exèrcit restaria a les ordres del major d'orígen madrileny, Manuel Tagüeña Lacorte, qui anteriorment havia destacat al front de la 3 Divisió durant els combats mantinguts al llarg de l'anterior ofensiva franquista.
El cap d'Estat Major d'aquesta unitat era el major Manuel Martínez Sánchez-Simarro, mentres que el comissariat restava, sota la direcció del comissari polític, Josep Fusimaña Fábregas del Partit Socialista Unificat de Catalunya.[9]
El XV Cos d'Exèrcit estava format per les següents forces:

- 3 Divisió, comandada pel major Esteban Cabezos Morente, en substitució de l'anterior cap de l'unitat, el major Manuel Tagüeña Lacorte.
Aquesta divisió comptava amb dues brigades:
- 31 Brigada Mixta (major Dositeo Sánchez Fernández).
- 33 Brigada Mixta (major Fidel Ruiz Sánchez).

Posteriorment, es crearia una altra brigada, la número 60, mitjançant l'aportació de oficials i combatents procedents de les dues brigades anteriors.[10]

---

[8] MARTÍNEZ BANDE, José Manuel. *La batalla del Ebro. Monografías de la Guerra de España. Número 13.* Madrid: Editorial San Martín, S. L., 1988, p. 17-19.

[9] ENGEL, Carlos. *Historia de las brigadas mixtas del Ejército Popular de la República.* Madrid: Almena Ediciones, 1999, p. 8-9, 16-19, 48-49, 92-95, 189-190, 219-220.

- 35 Divisió Internacional, comanadada pel general “Walter”, pseudònim del veterà comunista d’orígen polonès, Karol Swierczewski. Posteriorment substituit el maig de 1938 pel major Pedro Mateo Merino.

- 11 Brigada Internacional “Thaelmann” (major hongarès “Otto Flatter”, pseudònim de Ferench Münich).
- 13 Brigada Internacional “Dobrowski” (major ucranià Mihail Kartxenko- Jvatov).
- 15 Brigada Internacional “Lincoln” (tinent coronel croata Vladimir Copic, posteriorment substituit pel major asturià José Antonio Valledor Álvarez).[11]

- 42 Divisió, unitat que es trobava en fase d’organització. Seria comanadada pel major Manuel Álvarez Álvarez, “Manolín”. Per a la seva formació s’utilitzaria un conglomerat de diferents forces: la 73 Brigada Mixta i unitats pertanyents a les 74 i 71, així com dos batallons de la 58 Brigada.[12]

Les missions encomanades a aquesta Agrupació Autonòma de l’Ebre eren merament defensives. Evitant en tot moment el pas de les forces franquistes a la riba esquerra de l’Ebre, i defensant alhora el terreny que encara ocupaven les forces republicanes a la riba dreta d’aquest riu. Posicions que perdrien definitivament les jornades del 18 i el 19 d’abril de 1938. Establint-se la línia de combat del nou front al llarg del riu Ebre. La riba dreta en mans de les forces franquistes i l’esquerra de les republicanes.[13]

Segell de l’Estat Major del XV Cos d’Exèrcit.

---

[10] ENGEL, Carlos. OP cít, p. 199, 42-43, 45.

[11] *Ibídem*, p. 214-215, 20-21, 24-26.
[12] TAGÜEÑA LACORTE, Manuel. Op cít, p. 190.

[13] MEZQUIDA Y GENÉ, Luis María. *La batalla del Ebro. Asedio de Tortosa y combates de Amposta. Del rio Guadalope al Gayà, con las ocupaciones de Falset, Montblanc, Valls, Reus y Tarragona (1938-39).* Tarragona: Diputació Provincial de Tarragona, 1993, p. 36-41.

3. INSTAL·LACIÓ DEL LLOC DE COMANDAMENT DEL XV COS D'EXÈRCIT A ESCALADEI.

La jornada del 17 d'abril de 1938, el recent creat XV Cos d'Exèrcit, va instal·lar el seu lloc de comandament al petit nucli urbà prioratí d'Escaladei, nucli agregat al municipi veí de La Morera de Montsant. Concretament, aquest lloc de comandament es va ubicar a les àmplies dependències del casalici senyorial dels comtes de Rius. El mateix cap del XV Cos d'Exèrcit, el major Manuel Tagüeña, ens descriu textualment aquest fet: *"Scala Dei se encuentra al norte de Falset en las laderas meridionales del enorme macizo de Montsant, junto a las ruinas de la cartuja más antigua de España, fundada en 1163 por el rey Alfonso II de Aragón y abandonada en 1835, cuando las leyes desamortizadoras. De ahí le viene el nombre de Priorato a toda esa región famosa por sus vinos. Eran sólo unos pocos edificios donde pudimos instalar todos los servicios del Cuerpo. La finca había sido propiedad del general Juan Prim, conde de Reus y, aunque era facilmente localizable desde el aire, nunca, salvo algún reconocimiento aéreo esporádico, con alguna bomba que no dio en el blanco, nos molestó el enemigo."* [14]

En aquest edifici, s'hi van situar els diferents elements del comandament. El seu cap, el major Manuel Tagüeña Lacorte, auxiliat pel tinent adjunt Julio Nava, la seva secretaria personal i muller Carmen Parga i el conseller i assessor membre de l'exèrcit soviètic, "Soroka". El comissariat del XV Cos, dirigit pel comissari polític Josep Fusimaña Fábregas, afiliat al Partit Socialista Unificat de Catalunya. Així com també l'Estat Major del Cos d'Exèrcit, comandat pel major Manuel Martínez Sánchez-Simarro i les seves respectives quatre seccions:

Casalici senyorial dels comtes de Rius, situat a la Plaça del Priorat al nucli d'Escaladei. Lloc on es va instal·lar el lloc de comandament del XV Cos d'Exèrcit.

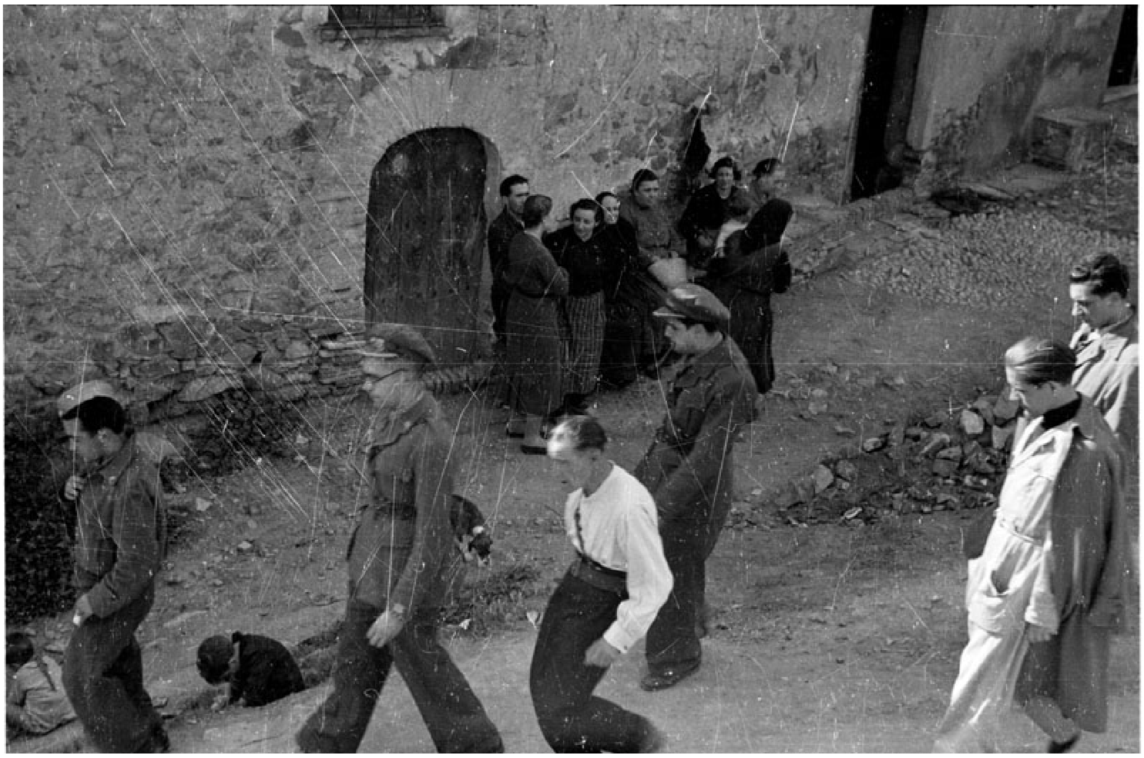
[14] TAGÜEÑA LACORTE, Manuel. Op cít, p. 187-189.

- Primera Secció, Organització. Es trobava a les ordres del capità Loriente. Com el seu nom indica s'encarregava del bon funcionament entre la resta de seccions que formaven l'estat major. Alhora vetllava per la capacitació dels nous reclutes incorporats a les diferents unitats. Formant nous quadres de sots-oficials, oficials i els comandaments indispensables per a una bona direcció en l'esforç militar.

- Segona Secció, Informació. Comandada pel capità Antonio Parga. La seva funció es basava en aconseguir i mantenir constant ment el màxim de dades i coneixements refeferents a la situació militar del moment, tant de les unitats pròpies com de les enemigues.

- Tercera Secció, Operacions. Dirigida pel capità Luis Gullón. Aquesta secció, vetllava en l'organització de tots els assumptes relacionats amb les operacions militars. Tenia cura de l'instrucció bèl·lica dels soldats, la direcció i la planificació de les accions. Assolint una bona coordinació entre les diferents armes: infanteria, artilleria, enginyers, blindats... amb la finalitat d'aconseguir un òptim resultat en el transcurs dels combats.

- Quarta Secció, Serveis. Sota la direcció del tinent Antonio. S'ocupava de mantenir un bon funcionament dels serveis de les unitats militars: Intendència, Cos de Tren i Automibilisme, Sanitat. Proporcionant i cobrint eficientment les necessitats dels combatents en els àmbits d'alimentació, vitualles, municionament i transport.[15]

Fotografia realitzada a la primavera de 1938, on apareix el tinent coronel Manuel Tagüeña Lacorte, cap del XV Cos d'Exèrcit i el seu comissari, Josep Fusimaña Fábregas, fumant amb pipa, mentres caminen pel carrer de la Bassa, al municipi prioratí de la Vilella Alta. *(Archivo Histórico del Partido Comunista de España).*

[15] TAGÜEÑA LACORTE, Manuel. Op cít, p. 192-193.
MATEO MERINO, Pedro. *Por vuestra libertad y la nuestra. Andanzas y reflexiones de un combatiente republicano. (1936-1939).* Madrid: Editorial Disenso, 1986, p. 284-285.

4. NOVES ORGANITZACIONS MILITARS I PREPARATIUS ENFRONT L'EXECUCIÓ DE L'OFENSIVA DEL FRONT DE L'EBRE. (MAIG – JULIOL DE 1938).

Al llarg del mes de maig de 1938, les forces republicanes establertes a Catalunya, prossseguien amb les seves tasques de reorganització.
Aquest fet, fou propiciat per l'avinentesa de dos factors.
En primer lloc, les unitats republicanes situades als fronts del Segre i l'Ebre, van gaudir d'un llarg període de trenquilitat bèl·lica. Aquest inesperat respir, es produí al paralitzar-se l'ofensiva franquista sobre Catalunya.
L'alt Estat Major del general Franco, conegut amb el nom en clau de "Términus", no va trobar oportú de proseguir l'avenç en terres catalanes. Ja que la situació política internacional desaconsellava la continuitat de l'acció ofensiva.
El mes de març de 1938, el règim nacionalsocialista alemany inavadia la veïna Aústria (Anschluss), anexionant-la als territoris del III reich.
Aquesta acció, va alertar a les democràcies occidentals, especialment a França. Nació que es podia sentir amenaçada si les forces franquistes avançaven al llarg de la seva frontera. Així doncs, el general Franco, temorós d'una possible intervenció del nou govern del Front Popular francés en el conflicte espanyol, va paralitzar el seu avenç a Catalunya, orientant-lo cap al llevant peninsular amb l'objectiu d'ocupar la ciutat de València.[16]
L'altre factor clau que possibilità la reorganització de les forces republicanes ubicades a Catalunya, fou la decisió del govern popular francès de León Blum d'obrir la frontera francesa. Obertura que s'esdevení del 17 de març al 13 de juny de 1938. Permetent el pas i la recepció d'abundant armament i material de guerra, comprat pel Govern de la II República a la URSS, Polònia i Txecoslovàquia. Material que es trobava retingut en territori gal.[17]
Mentrestant, les unitats del XV Cos d'Exèrcit, continuaven la seva organització. A principis de maig, el seu cap el major Manuel Tagüeña Lacorte era ascendit a tinent coronel, conjuntament amb el cap de l'Agrupació Autonòma de l'Ebre, l'ara tinent coronel Juan "Modesto" Guilloto León.
L'acció d'organització a nivell divisionari continuava.
El 5 de maig, la 3 Divisió es trobava en una fase avançada de reorganització. Creant-se una nova brigada, la 60, confiada a les ordres del major José García Acevedo i traslladada ales comarques lleidatanes del Segrià i Les Garrigues, al voltant de les localitats de La Granadella, Maials i Llardecans.
Mentres, la 42 Divisió continuava també les seves tasques organizatives, situada als voltants de la vila de Falset.[18]
El dia 29 de maig de 1938, el cap de l'Estat Major Central de l'Exèrcit Popular de la República, el general Vicente Rojo Lluch, va ordenar la creació d'un nou exèrcit. L'Agrupació Autònoma de l'Ebre, passava a denominar-se oficialment com a "Ejército del Ebro", continuant amb les unitats i comandaments anteriors.

---

[16] SALAS LARRÁZABAL, Ramón. *Del Alfambra al Mediterráneo. La Guera Civil Española. Volumen 19. La República partida en dos.* Barcelona: Ediciones Folio, S. A. , 1997, p. 44.

[17] VILLARROYA I FONT, Joan. *Material de guerra en la batalla del Ebro. La Guerra Civil Española. Volumen 21. La batalla del Ebro.* Barcelona: Ediciones Folio, S. A., 1997, p. 68.

[18] TAGÜEÑA LACORTE, Manuel. Op cít, p. 190-191.

Aquesta mateixa jornada, el general Rojo també ordenava la creació d'un nou organisme militar, el GERO o "Grupo de Ejércitos de la Región Oriental", dirigit pel general Juan Hernández Saravia. L'Estat Major, restaria a les ordres del tinent coronel d'aquesta especialitat, Aurelio Matilla Jiménez. Mentres que el comissariat estaria encapçalat pel comissari polític, Ángel González Gil-Roldán de la CNT. ("Confederación General del Trabajo").
La missió d'aquest nou ens, era el de guarnir el front amb un mínim de forces. Dedicant-se la resta d'unitats a una instrucció intensa, acció preparatòria per a futures operacions ofensives.
Des dels moments inicials de la seva creació, l'Exèrcit de l'Ebre i també el XV Cos d'Exèrcit, es van dedicar a una àmplia tasca de capacitació dels seus combatents. Una enèrgica obra d'instrucció militar amb la realització d'exercicis tàctics, pràctiques de tir i familiarització dels soldats amb l'armament: bombes de mà, ús de fusells metralladors. Alhora que s'exercia una completa labor de capacitació teòrica i tècnica, amb la creació de Centres d'Instrucció a nivell d'Exèrcit, Cos d'Exèrcit i Divisió. On s'impartien cursos per a oficials i a les brigades on es realitzaven cursos per a formar els sergents. [19]
Un d'aquests Centre d'Instrucció, precisament el destinat a formar els oficials del XV Cos d'Exèrcit, es va instal·lar a la localitat també prioratina de Poboleda, municipi on estava ubicat, a principis de maig, el lloc de comandament del tinent coronel Modesto, cap de l'Agrupació Autonoma de l'Ebre. Posteriorment traslladat a les proximitats del monestir de Poblet, a la Conca de Barberà.
"Modesto trasladó entonces su puesto de mando de Poboleda al monasterio de Poblet. En los edificios que dejó libres, instalamos la escuela de oficiales del Cuerpo, empezando en seguida los cursos intensivos para oficiales."[20]

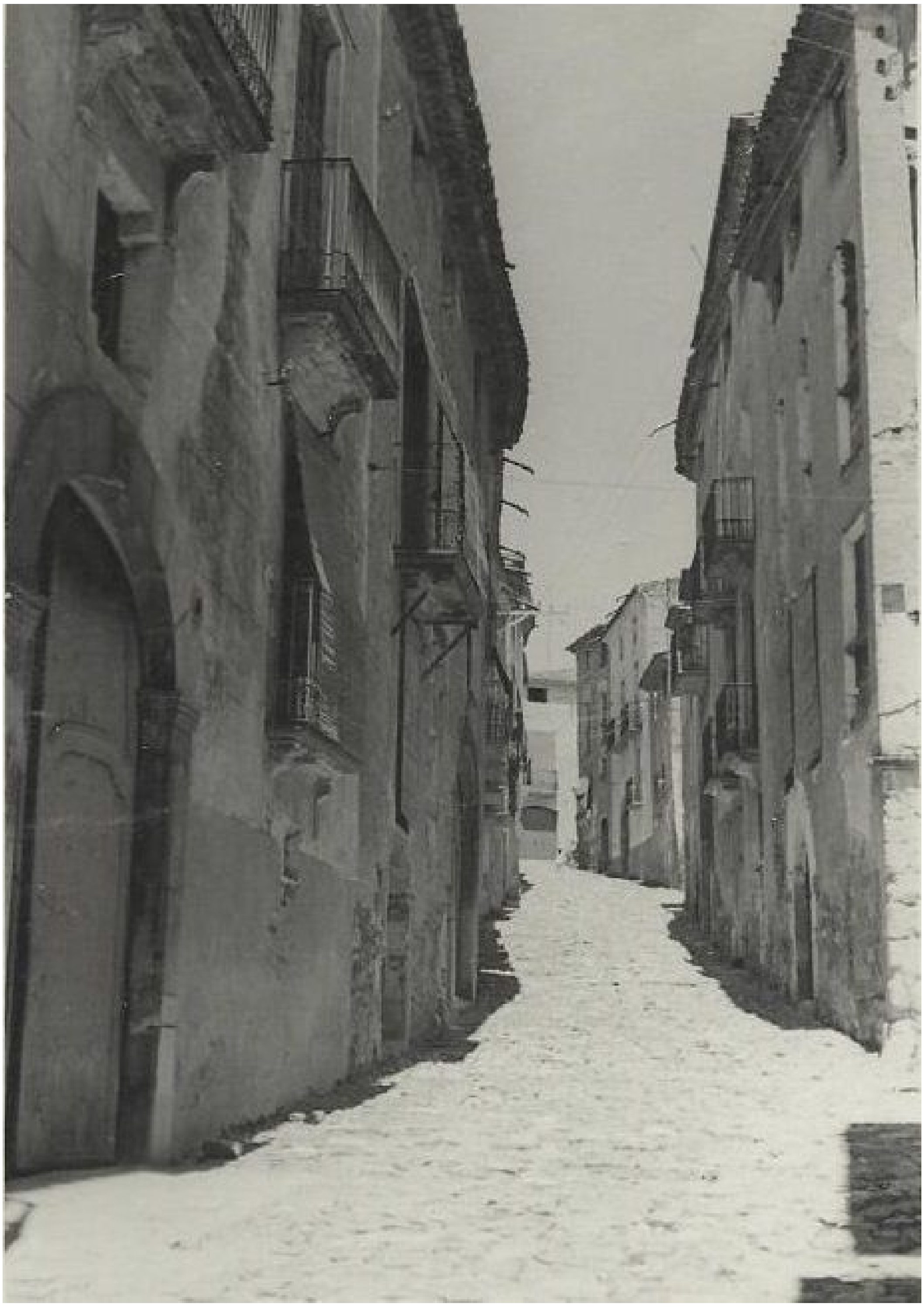

Localitat prioratina de Poboleda, enclavament on s'instal·là l'escola d'oficials del XV Cos d'Exèrcit.

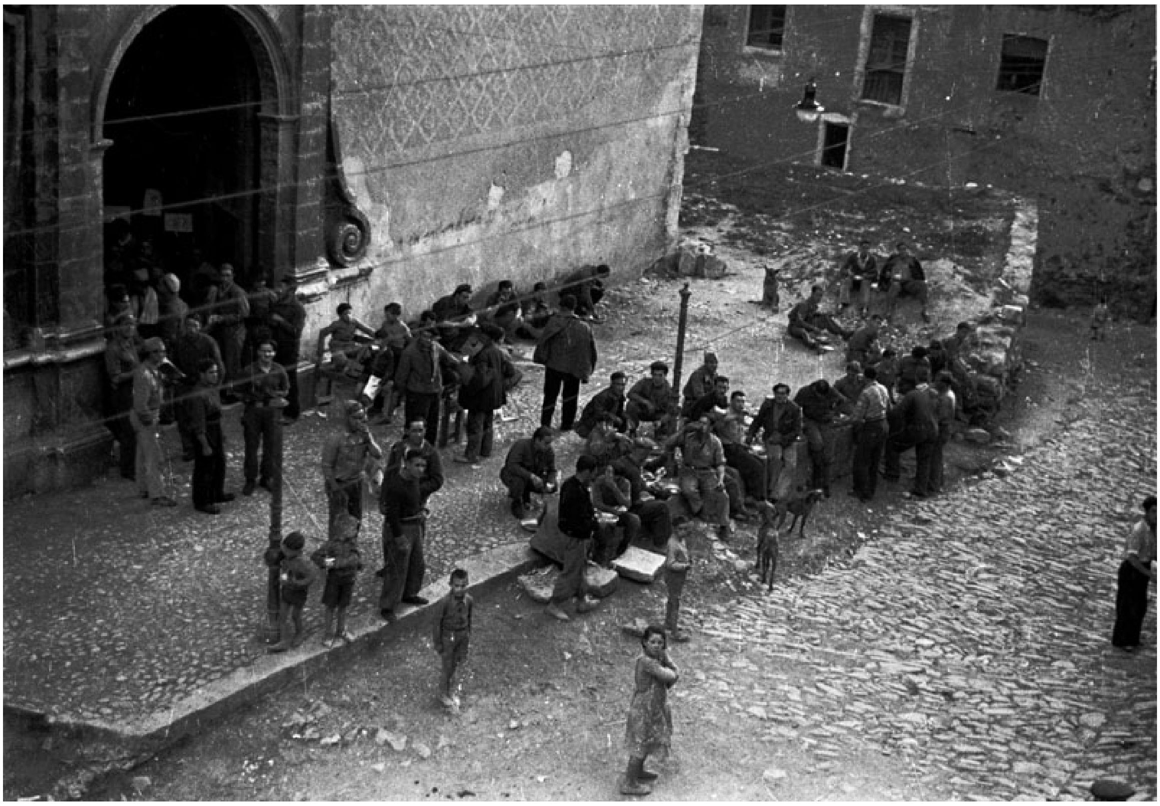
---

[19] MARTÍNEZ BANDE, José Manuel. *La batalla del Ebro. Monografías de la Guerra de España. Número 13.* Madrid: Editorial San Martín, S. L., 1988, p. 44-45.

[20] TAGÜEÑA LACORTE, Manuel. Op cít, p. 190-193.

Carrer Major de Poboleda.

Combatents del XV Cos d'Exèrcit fotografiats a la Plaça i a la porta de l'església de Sant Pere Apòstol de Poboleda, Priorat primavera de 1938. *(Archivo Histórico del Partido Comunista de España).*

Soldats del XV Cos, menjant al brancal de la plaça de l'Església a Poboleda. Primavera de 1938. *(Archivo Histórico del Partido Comunista de España)*.

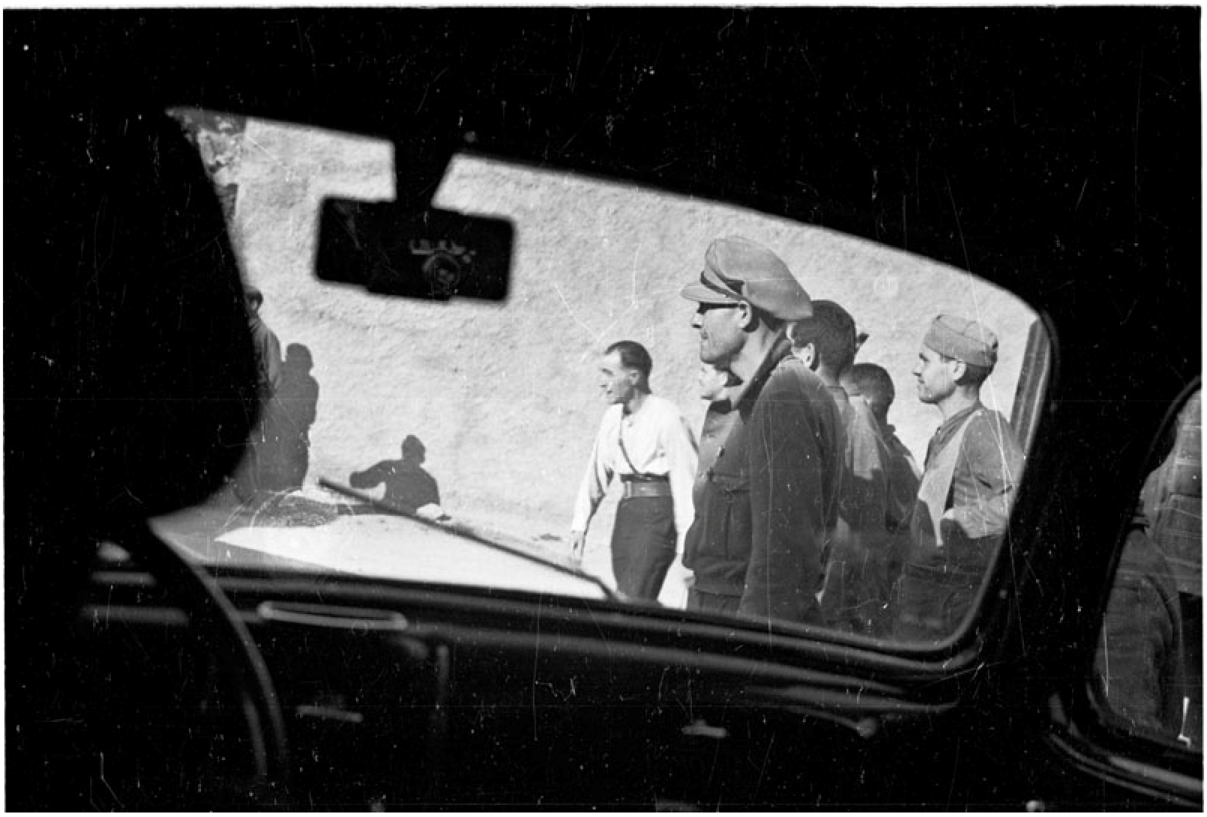
Durant els mesos de juny i juliol de 1938, van augmentar els exercicis militars i la instrucció teòrica, com a fase preliminar i preparatòria a l'acció ofensiva de l'Ebre.
A finals de juny, el cap de l'Estat Major del XV Cos d'Exèrcit, el major Manuel Martínez Sánchez-Simarro, fou substituït a causa de la seva salut afectada greument per la tuberculosi. Fent-se càrrec d'aquesta especialitat el capità Luis Gullón.[21]
Les diferents labors dutes a terme pels diferents estats majors esdevenia diligent i completa. Així ens ho transmet directament el tinent coronel Manuel Tagüeña: *"Scala Dei era un hormiguero donde entraban y salían sin cesar oficiales en cumplimiento de múltiples tareas. El capitán Loriente tuvo que hacerse cargo de los servicios, ya que el teniente Antonio estaba desbordado por la avalancha de trabajo. Los capitanes Luis Gullón y Parga andaban siempre de reconcimiento y muchas veces yo los acompañaba. Otras veces presenciábamos los ejercicios de las unidades o los juegos tácticos de los oficiales. El comisario Fusimaña, cuidaba el aspecto moral de a masa de combatientes y de una manera especial de los reclutas incorporados, que debían convertirse en soldados. El consejero Soroka también estaba en todas partes y colaboraba en la obra común."*.[22]

Oficials del XV Cos d'Exércit retratats caminant al carrer de la Bassa a la Vilella Alta durant la primavera de 1938. *(Archivo del Partido Comunista de España)*.

[21] TAGÜEÑA LACORTE, Manuel. Op cít, p. 200.

[22] *Ibídem*, p. 201.

Curiosa instantània enregistrada des de l'interior d'un vehicle, de la comitiva d'oficials del XV Cos d'Exèrcit, dirigints-se cap a la plaça de l'Església de la Vilella Alta, Priorat, Primavera de 1938. *(Archivo del Partido Comunista de España)*.

Membres de la lleva de 1941, la famosa Lleva del Biberó, pertanyents al XV Cos d'Exèrcit. Fotografiats a la primavera de 1938, davant la façana de l'església de Santa Llúcia de la Vilella Alta. *(Archivo Histórico del Partido Comunista de España)*.

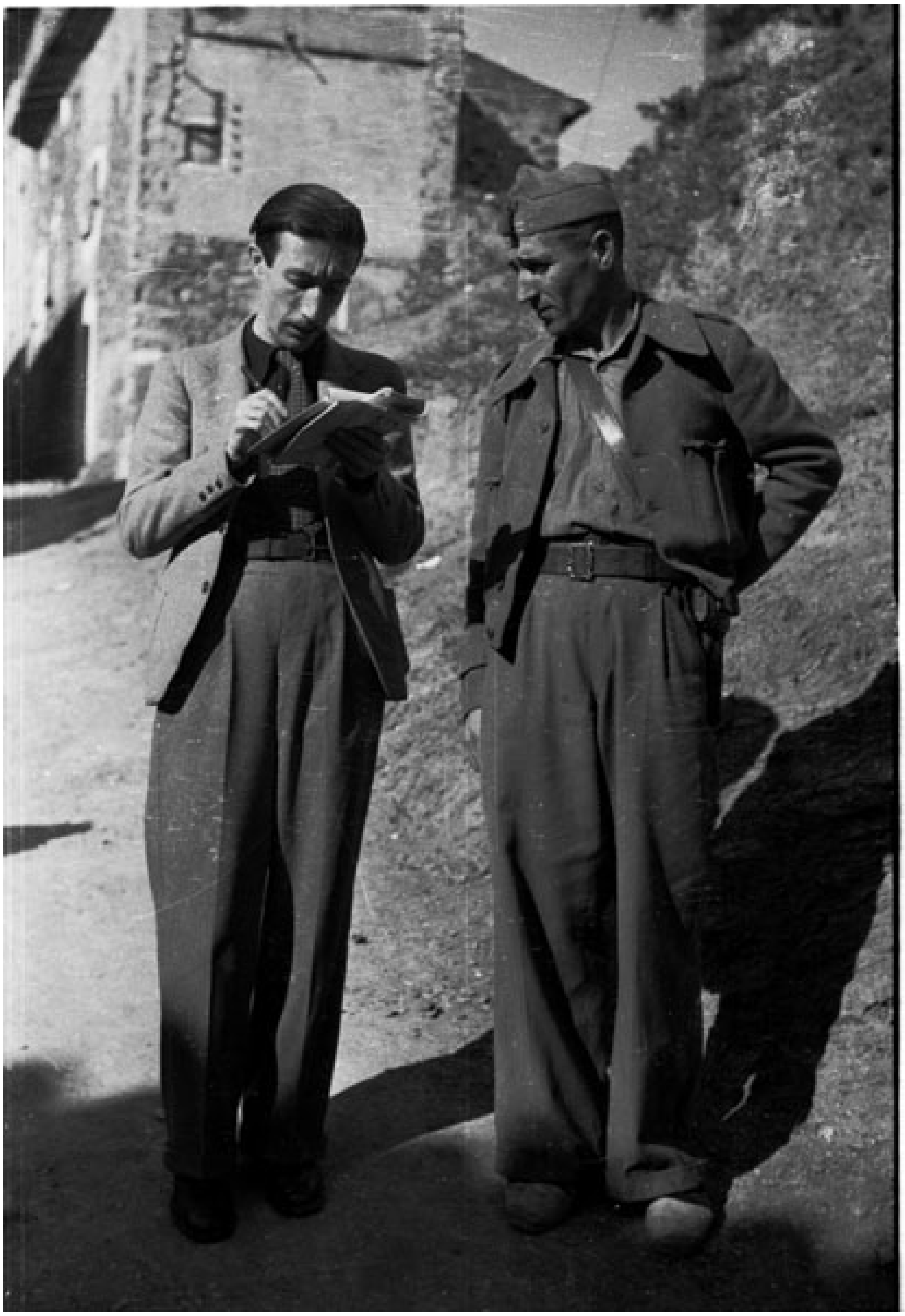
A mitjans de juliol, el XV Cos d'Exèrcit es trobava completament organitzat.
La 42 Divisió, comptava amb tots els efectius. Continuant a les ordres del major Manuel Álvarez Álvarez, "Manolín" i composta de la 59 Brigada Mixta (major Eduardo García), 226 Brigada Mixta (major Antonio Ortiz Roldán) i 227 Brigada Mixta (major Tomás Guerrero Ortega).[23]
La formació d'aquesta nova unitat i la reorganització de la resta de forces del cos d'exèrcit es va poder aconseguir gràcies a l'incorporació de nous reclutes.
El dia 14 d'abril de 1938 es decretava la mobilització de la lleva de 1941.
Posteriorment, el mes de maig s'incorporarien les lleves de 1925 i 1926.
Aquestes mesures esgotarien els recursos humans militars de Catalunya.
El XV Cos d'Exèrcit rebria un total de 16.000 soldats i 400 oficials.
Segons el cap d'aquest cos, el tinent coronel Manuel Tagüeña les forces divisionàries a les seves ordres, comptaven cadascuna amb els següents efectius i armament: 10.000 homes, 5.000 fusells, 255 armes automàtiques, metralladores pesades i fusells metralladors lleugers i 30 morters. A més, el cos d'exèrcit dis posava d'un Batalló de Metralladores, el número 15, també denominat com a "especial". Format per quatre companyies dotades cadascuna de 8 metralladores, posseint en total 32 màquines automàtiques pesades.
Aquest batalló estava format mitjançant una companyia cedida pel Batalló de Metralladores de l'Exèrcit de l'Ebre, combatents procedents de la 35 Divisió Internacional i altres soldats escollits prèviament de la resta d'unitats.
El XV Cos d'Exèrcit, també comptava amb una força artillera formada per tres grups.
Un grup de canons de 76'2 mm. Podien tractar-se d'armes de disseny Schneider/Saint Chamond, model 1897 de 76'2 mm i 35 calibres de tub. Doncs aquesta primavera de 1938, arribaren 51 d'aquestes peces procedents de Polònia que atravessaren la frontera francesa.
o de canons Putilov model 1902/1930 de 76'2 mm i 30 o 40 calibres de tub, que també arribaren a Catalunya la primavera de 1938 en un nombre de 78 peces.
Un grup de 9 peces d'obusos sistema Vickers-Armstrong, model 1910 de 114'3 mm. Aquesta arma es tractava de l'obús britànic Quick Five Q.F. MK I de 4'5 polsades. Tramesos a la Russia zarista en comandes realitzades a la Gran Bretanya durant la Primera Guerra Mundial.
I per últim un grup de 6 peces d'obusos sistema Schneider/Putilov, model 1909/1930 de 152' 4 mm de calibre.
A aquestes forces artilleres cal sumar-hi 4 canons antitancs. Incorporant-se posteriorment a les vígilies de l'atac de l'Ebre, tres bateries més d'antitancs, una per a cada divisió. Aquestes últimes peces eren del sistema Bofords, model 1936 de 37 mm de calibre.[24]
A més de l'artilleria el cos d'exèrcit, comptava amb un Batalló d'Enginyers, i els seus serveis corresponents: intendència, transmissions, cos de Tren, sanitat militar.
En total el XV Cos d'Exèrcit posseia una força combativa d'uns 35. 000 homes.[25]

---

[23] ENGEL, Carlos. Op cít, p. 61-62, 154.

[24] TAGÜEÑA LACORTE, Manuel. Op cít, p. 190, 202.
MANRIQUE GARCÍA, José María, MOLINA FRANCO, Lucas. *Las armas de la Guerra Civil Española. El primer estudio global y sistemático del armamento empleado por ambos contendientes.* Madrid: La Esfera de los Libros, S. L., 2006, p. 249-255.
MANRIQUE GARCÍA, José María, MOLINA FRANCO, Lucas. *Las armas de la República. La exposicón del Gran Kursaal. (San Sebastián, 1938).* Valladolid: AF Ediciones, 2006, p. 21-22.

[25] TAGÜEÑA LACORTE, Manuel. Op cít, p. 202.

Tinent d'Estat major del XV Cos d'Exèrcit, atenent a les preguntes d'un periodista. Vilella Alta, carrer de la Bassa, primavera de 1938. *(Archivo del Partido Comunista de España)*.

A finals de juliol de 1938, aquesta unitat s'havia convertit en una poderosa força militar preparada per a intervindre en l'operació de forçament del riu Ebre.
El dia 23 de juliol de 1938, el tinent coronel Tagüeña, al seu lloc de comandament d'Escaladei, va celebrar una reunió amb els caps divisionaris del XV Cos. Indicant els detalls i missions de l'ordre d'operacions relativa a l'immediata operació ofensiva projectada al front de l'Ebre.[26]
Aquesta mateixa jornada, a les 18 hores, s'instal·lava un escaló avançat del comandament a l'observatori situat a les proximitats del vèrtex Canta-Ranes, elevació de 238 metres situada entre les localitats de Vinebre i La Torre de l'Espanyol, a la comarca de la Ribera d'Ebre.
El dia següent, 24 de juliol, vigília de l'atac al front de l'Ebre, el tinent coronel Tagüeña, va traslladar-hi el seu comandament. Punt des d'on dirigiria els moments inicials de l'ofensiva republicana: *"A las 15.00 del día 24, me dirigí con mis oficiales a mi puesto de mando establecido a corta distancia del río, en el vértice Cantarranas, a 1.5 km al noroeste de Torre del Español, donde funcionaba ya un escalón avanzado desde el día anterior a las 18.00."* [27]
Posteriorment, un cop iniciada la batalla de l'Ebre, el lloc de comandament del XV Cos d'Exèrcit es va ubicar a les proximitats de la localitat de La Fatarella.
El 16 de novembre de 1938, un cop finalitzada la batalla, el comandament d'aquest cos es va tornar a situar al casal dels comtes de Reus, a Escaladei. Punt on hi va romandre fins a les jornades immediates a l'ofensiva franquista sobre Catalunya, el 23 de desembre de 1938. Quan Tagüeña i el seu lloc de comandament es van traslladar al municipi d'Els Torms, població situada a la comarca lleidatana de Les Garrigues.[28]

---

[26] TAGÜEÑA LACORTE, Manuel. Op cít, p. 208.

[27] *Ibídem*, p. 210.

[28] *Ibídem*, p. 223, 261-264.

5. BIBLIOGRAFIA UTILITZADA:

- ENGEL, Carlos. *Historia de las brigadas mixtas del Ejército Popular de la República.* Madrid: Almena Ediciones, 1999.

- MANRIQUE GARCÍA, José María, MOLINA FRANCO, Lucas. *Las armas de la República. La exposición del Gran Kursaal. (San Sebastian, 1938).* Valladolid: AF Ediciones, 2006.

- *Las armas de la Guerra Civil Española. El primer estudio global y sistemático del armamento empleado por ambos contendientes.* Madrid: La Esfera de los Libros, S. L., 2006.

- MARTÍNEZ BANDE, José Manuel. *La llegada al mar. Monografías de la Guerra de España. Número 11.* Madrid: Librería Editorial San Martín, 1975.

- *La batalla del Ebro. Monografías de la Guerra de España. Número 13.* Madrid: Editorial San Martín, S. L., 1988.

- MATEO MERINO, Pedro. *Por vuestra libertad y la nuestra. Andanzas y reflexiones de un combatiente republicano. (1936-1939).* Madrid: Editorial Disenso, 1986.

- SALAS LARRÁZABAL, Ramón. *Del Alfambra al Mediterráneo. La Guera Civil Española. Volumen 19. La República partida en dos.* Barcelona: Ediciones Folio, S. A. , 1997.

- TAGÜEÑA LACORTE, Manuel. *Testimonio de dos guerras.* México D. F.: Ediciones Oasis, S. A., 1973.

- VILLARROYA I FONT, Joan. *Material de guerra en la batalla del Ebro. La Guerra Civil Española. Volumen 21. La batalla del Ebro.* Barcelona: Ediciones Folio, S. A., 1997.